

1994. aasta septembris reisiparvlaeval „Estonia“ toimunud sõjalise kasutusega seadmete veo asjaolude uurimiseks moodustatud asjatundjate komisjoni

ARUANNE

Taust

Vabariigi Valitsus moodustas oma 07.03.2005 korraldusega nr 129 asjatundjate komisjoni 1994. aasta septembris reisiparvlaeval „Estonia“ toimunud sõjalise kasutusega seadmete veo asjaolude uurimiseks (edaspidi komisjon). Komisjonile esitati kuus küsimust, mis puudutasid võimalikku sõjatehnika vedu kolmel kuupäeval septembris 1994. Komisjon esitas oma töö aruande 01.09.2005.

06.10.2005 pikendas Vabariigi Valitsus komisjoni volitusi ning palus täiendavalt uurida, kas on olemas reisiparvlaeva „Estonia“ huku põhjuste seisukohalt olulisi asjaolusid, mida ei ole piisava põhjalikkusega uuritud. Komisjon esitas oma teise aruande 10.03.2006.

31.03.2006 pikendas Vabariigi Valitsus komisjoni volitusi eesmärgiga küsida 29.09.1994 kuni detsember 1997 tegutsenud Õnnetuse uurimise ühiskomisjoni (edaspidi ühiskomisjon) liikmete selgitusi komisjoni 10.03.2006 aruandes esitatud väidetele.

Justiitsministri 31.05.2006 kirjaga esitati ühiskomisjoni omaaegsele juhile kapten Uno Laurile komisjoni aruande alusel koostatud küsimused, millele vastuseks esitas U. Laur 26.07.2006 memorandum. Memorandumi preambula kohaselt on ühiskomisjoni kõigil liikmetel olnud võimalus selle projektiga tutvuda ja esitada kommentaare, lisaks on erinevate konkreetsete küsimuste osas konsulteeritud ekspertidega.

Käesolev aruanne annab ülevaate ühiskomisjoni selgitustest ning kajastab valitsuskomisjoni seisukohti, kas memorandumis esitatud selgitused on piisavad komisjoni 10.03.2006 aruande punktides 1-22 tõstatatud probleemide mahavõtmiseks. Memorandum ja selle aluseks olev justiitsministri kiri on koos tõlgetega aruandele lisatud. Lisaks annab aruanne põgusa ülevaate arengutest, mis puudutavad omaaegse uurimise objektiivsust varjutavaid asjaolusid, mis toodi välja 10.03.2006 aruande punktides 25-33.

Aruande ülesehitus lähtub komisjoni 10.03.2006 aruande (edaspidi aruanne) ülesehitusest.

Ühiskomisjoni liikmete selgitused lõpparuande probleemidele

1) Plahvatust välistavad uuringud

Aruande punktides 1-3 käsitleti uuringuid, millega ühiskomisjon välistas võõrvisiiri kinnituste purunemise plahvatuse tagajärjel. Komisjon sedastas lõpparuande ja ühiskomisjoni Soome poole juhi Kari Lehtola öeldu põhjal, et võimaliku plahvatuse tuvastamiseks teostati visiiri sisemusest võetud värviproovide õhukese kihi kromatograafia (TLC), vedelikkromatograafia (LC) ja tilkanalüüs. Kuna need lõhkeaine jälgi ei näidanud, siis muid uuringuid ei tehtud.

Memorandumis kinnitatakse seda väidet ning selgitatakse täiendavalt, et visiiri vaatlusel ei tuvastanud kogenud eksperdid plahvatuselise iseloomulikke järsu purunemise ja temperatuuri tõusu tagajärjel tekkivaid jälgi. Sellepärast ei peetud ka vajalikuks täiendavate uuringute tegemist.

Komisjonile on selline selgitus arusaadav ning ta peab ühiskomisjoni otsust täiendavate uuringute tegemata jätmise kohta põhjendatuks.

2) Laeva põhja uurimine ja filmimine

Aruande punktides 4-7 käsitleti laevakere põhjaosa uurimist ja filmimist ning sedastati, et seda ei ole kunagi kogu võimalikus ulatuses uuritud ega filmitud. Memorandumis põhimõtteliselt seda väidet kinnitatakse, jättes samas andmata üheselt mõistetava selgituse, miks seda ei tehtud.

Memorandumis väidetakse, et laeva parem külg on merepõhja pinnase sees ja sinna ei ole olnud võimalik ühelgi viisil pääseda. Komisjon mõnab seda, mistõttu räägitaksegi aruandes laeva põhja uurimisest ja filmimisest kogu *võimalikus* ehk ligipääsetavas ulatuses. Nagu aruande punktides 5 ja 6 näidatud, on laevakere põhjaosa filmitud nii 1994. aasta detsembris toimunud tuukriuuringute käigus kui ka sama aasta oktoobris toimunud ROV-uuringute käigus, mida viisid läbi Soome piiri- ja rannavalve. Probleem on aga selles, et nimetatud uuringute käigus tehtud videosalvestused on katkendlikud ja häiretega. Komisjon ei ole väitnud ega väida, et nimetatud videosalvestisi oleks monteeritud, vaid konstateerib, et komisjonile teadaolevalt pole olemas filmimaterjali, millelt nähtuks laevakere põhjaosa süstemaatiline uurimine ja filmimine.

Komisjoni hinnangul on sellise filmimaterjali puudumine kahetsusväärne, kuna teeb raskeks lõpparuandes esitatud laevahuku versiooni lõpuni kaitsta.

3) Vastuolud ja tähelepanuta jäetud asjaolud

Rambi avanemine ja tugevad löögid

Aruande punktides 9-17 käsitleti lõpparuande järelduste ja pääsenute poolt antud ütluste vahelisi ebakõlasid, mis puudutavad võõrirambi avanemist ja tunnistajate poolt õnnetuse alguses tajutud tõukeid. Memorandumis on ühiskomisjoni liikmed nimetatud ebakõlasid mõõnnud ja andnud omapoolsed põgusad selgitused, miks nad mingi ütluse tähelepanuta jätsid või kuidas need sobituvad lõpparuandes esitatud õnnetuse versiooniga. Kuna selgitustes ei ole esitatud lõpparuandega võrreldes põhimõtteliselt uusi asjaolusid, siis ei saa ka komisjon öelda, et vastuolud oleksid kõrvaldatud.

Samas ei pea komisjon siinkohal vajalikuks korrata nimetatud ebakõlasid ja vahendada neile memorandumis antud selgitusi. Nagu aruande punktis 17 öeldud, ei olnud valitsuskomisjoni eesmärk süüdistada ühiskomisjoni tõendite eiramises või moonutamises. Komisjoni eesmärk oli juhtida valitsuse tähelepanu asjaolule, et lõpparuanne ja selle aluseks olev materjal ei ole kõiges kooskõlas, kusjuures vastuolud puudutavad asjaolusid, mis õnnetuse põhjuste ja kulgemise seisukohalt on olulised. Kõrvaldamata vastuolud võtmetähtsusega küsimustes on paratamatult tõik, mis on kahandanud lõpparuande ja kogu uurimise usaldusväärsust ning võimaldanud seda rünnata.

Vee pääs alumistele tekkidele

Aruande punktides 18-22 käsitleti autoteki alla jäävate tekkide veeга täitumist ning sedastati, et lõpparuandes on seda puudutatud väga põgusalt. On vaid öeldud, et vesi tungis autoteki alustesse veekindlatesse ruumidesse ülalt, sest eri tekid olid omavahel treppide ja teiste ruumidega ühendatud. Komisjon hindas seda väheinformatiivseks, kuna alumistel tekkidel on laev jagatud veekindlateks sektiioonideks ja vee vaba liikumine seega välistatud. Komisjon avaldas ka kahtlust, et laeva veeга täitumise küsimuse põgus käsitus ei ole ainult lõpparuande kirjutamise probleem, vaid sellele pole ka uurimise käigus piisavalt tähelepanu pööratud.

Memorandum ei sisalda vee liikumise kohta laevas kvalitatiivselt uusi andmeid, jäädes lõpparuandega sarnaselt üldsõnaliseks ja hüpoteetiliseks. Seal on öeldud, et vesi võis pääseda autotekilt alla reisijatele mõeldud uste ja liftiuste pragudest, samuti ventilatsioonitorude kaudu, kui need olid katki. Memorandumi kohaselt ei ole kahtlust, et vesi sai pääseda autoteki alla uppumise viimastel etappidel, mis ei kestnud kaua ega aeglustanud oluliselt uppumist. Memorandumis mõõndakse ka seda, et 4. ja 5. teki akende purunemist ei uuritud katseliselt, vaid seda järeldati teiste õnnetuste ja ekspertide arvamuse alusel. Samuti mõõndakse, et tuukrid ei uurinud veekindlate uste, autoteki uste ja ventilatsioonitorude olukorda. Memorandumist ei nähtu, et ühiskomisjon oleks autoteki alla jäävate tekkide veeга täitumist spetsiaalsete arvutuste, modelleerimiste vm analüüsidega uurinud.

Komisjon jääb oma eelmises aruandes esitatud seisukoha juurde, et alumiste tekkide veeга täitumise küsimust ei ole ühiskomisjon ammendavalt uurinud ega lõpparuandes käsitlenud. Kuni ei ole teada, millal ja kuidas pääses vesi autoteki alla, ei ole ka võimalik laeva uppumist täpselt kirjeldada. Vee sattumisega autotekile saab seletada ainult laeva ümberminekut, mitte kiiret uppumist.

4) Kokkuvõtteks

Ühiskomisjoni liikmete antud selgitustest rahuldavad komisjoni need, mis puudutavad viisiiri kinnituste juures toimunud võimaliku plahvatuse välistamiseks tehtud uuringuid. Samuti võib memorandumile toetudes lõplikult sedastada aruande punktis 7 nimetatud fakti, et laevakere põhjaosa pole süstemaatiliselt uuritud ega filmitud. Muud komisjoni 10.03.2006 aruandes tõstatatud küsimused vajavad aga endiselt selgitamist.

Siinkohal tahab komisjon juhtida tähelepanu ka sellele, et lõpparuandes esitatud laevahuku stsenaariumi ja pääsenute tunnistuste vahelise vastuolu on oma vahearuandes välja toonud ka rahvusvaheline teadlaste konsortsium, mis uurib Estonia hukku Rootsi valitsuse tellimisel.¹ Samuti on nimetatud konsortsium oma vahearuandes sedastanud, et autoteki alla jäävate tekkide täitumist veeга ei ole ühiskomisjon selgitanud ja sellele ei ole siiani antud rahuldavat seletust.²

¹ Vt www.safety-at-sea.co.uk/mvestonia/ Public Downloads – Research Study on the Sinking Sequence of m/s Estonia WP2.1, lk 5-15.

² Vt www.safety-at-sea.co.uk/mvestonia/ Public Downloads – Research Study on the Sinking Sequence of m/s Estonia WP2.2, lk 3-4.

Informatsioon muude asjaolude kohta

Aruande punktides 25-26 on viidatud videosalvestusele, kus intervjuueeritav väidab, et ta osales tuukrina laevavraki juures toimunud tuukriuuringutel juba mõned päevad pärast õnnetust. Isiku sõnul oli tuukrite juht mereväe ohvitser, kes ka praegu Rootsi Kaitsejõududes teenib. Selles osas ei ole komisjonil midagi lisada, kuna tal pole olnud võimalust kohtuda ei intervjuu andnud isikuga ega ka tema poolt nimetatud ohvitseriga.

Aruande punktis 27 on viidatud faksile, milles Tuomo Karppinen teatab Börje Stenströmile, et nad läksid merele juba pühapäeval, sest arvasid, et on sonariga visiiri leidnud ning et nad filmisid visiiri ja rampi ROV-ga. Faks on saadetud 10.10.1994, s.o kümme päeva enne visiiri leidmist. Hiljem on faksi autor selgitanud, et ta soovis visiiri asemel rääkida võõriosast, kus visiidil enne ära kukkumist asus, kuid ta ei teadnud selle laevaosa rootsikeelset nimetust. Komisjonil ei ole infot selle väite ümberlukkamiseks ega näe põhjust selle küsimusega edasi tegeleda.

Aruande punktid 28-32 käsitlevad 2.-5.12.1994 toimunud sukeldumisoperatsiooni ja selle käigus tehtud videosalvestisi. Punktis 28 viidati konkreetsele filmilõigule ja selle logile tuginedes võimalusele, et erinevalt lõpparuandes väidetule autotekki sukeldumiste käigus siiski uuriti. Punktis 29 tõstatati küsimus, kas ja miks uurisid tuukrid ühe reisija kohvrit. Punktides 30 ja 31 arvustati ühiskomisjoni liikmete tegevust sukeldumisoperatsiooni planeerimisel ja juhtimisel ning punktis 32 sedastati, et komisjoni esimehel ei õnnestunud saada kirjalikku luba küsitleda tuukreid, ilma et nad oleks seotud vaikimiskohustusega.

Nimetatud sukeldumistega seoses tahab komisjoni mainida kahte arengut. Esiteks on Rootsi valitsus teinud Rootsi Riiklikule Kriminalistikalaborile ülesandeks uurida sukeldumiste käigus tehtud videosalvestisi, selgitamaks kas neid on redigeeritud. Vastavalt Rootsi kaitseministri ja Eesti justiitsministri kokkuleppele on uuringu läbiviimisele kaasatud ka Eesti Kohtuekspertiisi ja Kriminalistika Keskuse ekspert. Nimetatud uuringu käigus on võimalik analüüsida ka eelmainitud filmilõiku autoteki võimalikust uurimisest. Teise sukeldumisi puudutava uue asjaoluna tuleb mainida, et Rootsi Meresõidumamet on tühistanud sukeldumisi korraldanud firmaga *Rockwater* sõlmitud lepingust vaikimiskohustust seadva punkti 12. Kuna komisjon sai sellest teada k.a veebruaris, siis ei ole jõutud tuukritega kohtumisi korraldada.

Tallinn, 15. märts 2007

Margus Kurm

Komisjoni esimees
Juhtiv riigiprokurör